

ทำไมคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย ออกเสียง ต เป็น ด และ ป เป็น บ

บุญเหลือ ใจโม

บทนำ

ภาษาไทยประกอบด้วยคำยืมจากภาษาต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาในตระกูลเดียวกันและต่างตระกูลกัน ภาษาบาลีสันสกฤตมีปรากฏในภาษาไทยเป็นจำนวนมากจนทำให้บางครั้งผู้ที่ไม่ได้เรียนภาษาไทยอย่างลึกซึ้งอาจเข้าใจผิดว่าคำศัพท์ เช่น บัณฑิต ดุสิต ดุลยภาพ บรรณารักษ์ ดนตรี บิดา ฯลฯ เป็นคำศัพท์ภาษาไทย กล่าวได้ว่าภาษาบาลีสันสกฤตมีอิทธิพลต่อภาษาบริเวณภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม และไทย ทั้งนี้โดยผ่านทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ภาษาไทยจะได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรงหรือทางอ้อมเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา ประกอบกับอักษรไทยวิวัฒนาการมาจากอักษรขอมจึงนำไปสู่ประเด็นใหม่ที่ว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตบางคำภาษาไทยอาจรับผ่านทางภาษาเขมรมาได้จากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรงไม่ ในบทความนี้ได้นำตัวอย่างคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่ออกเสียง ต เป็น ด และ ป เป็น บ มาเพื่อพิสูจน์ความคิดที่ว่านี้

อิทธิพลของอักษรขอมในภาษาไทย

กำชัย ทองหล่อ (2543: 357) กล่าวว่า เขมรเคยเป็นชาติที่รุ่งเรืองในแหลมทองมาก่อนที่ชาติไทยจะได้อพยพลงมาจากถิ่นเดิม เมื่อไทยลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนที่เขมรมีอำนาจก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะหันไปนิยมวัฒนธรรมของชาติที่เจริญกว่า ภาษาเขมรซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งจึงได้รับความนิยมยกย่อง นำเข้ามาใช้ปะปนกับภาษาไทยเป็นจำนวนมาก นอกจากภาษาแล้วตัวอักษรเขมรที่เรียกกันทั่วไปว่าอักษรขอมยังได้รับความนิยมยกย่องเทิดทูนอยู่ในฐานสูงสุด นับถือกันอยู่ในหมู่คนไทยว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเวลานาน

จวัช ปุณโณทก (2545: 116) กล่าวว่า อักษรขอมได้ใช้ควบคู่กับอักษรไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้อักษรขอมบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องด้วยพุทธศาสนา ตำราวิชาการ ส่วนอักษรไทยนั้นใช้บันทึกวรรณกรรมต่างๆ ไป และใช้เป็นหนังสือราชการรวมทั้งบันทึกของเอกชนที่เป็นส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากตำราวิชาการสำคัญๆ ของไทยนั้นบันทึกด้วยตัวอักษรขอม เช่น ไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิโลกวิณีจัญ มหาชาติคำหลวง มหาเวสสันดรชาดก พระมาลัยคำหลวง โดยเฉพาะพระไตรปิฎก

ตำราวิชาการสำคัญๆ ของไทยบันทึกด้วยตัวอักษรขอมมายาวนานจนมีอิทธิพลฝังลึกในคนไทย แม้ว่าจะมีอักษรเป็นของตนเองก็นำอักษรขอมมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่วนที่ขอมไม่มีก็คิดเพิ่มเติมเข้ามาเป็นลำดับเพื่อให้เหมาะกับเสียงของคนไทย

อักษรขอมมีบทบาทสำคัญในตำราไทยนั้นมีหลักฐานปรากฏอยู่ในสมุดข่อย ใบลาน แผ่นหิน และศิลาจารึกมากมาย หลักฐานต่างๆ ที่ค้นพบมีอายุเก่าสุดราวพุทธศตวรรษที่ 15 (คริสต์ศตวรรษที่ 10) หรือราวหลัง พ.ศ. 1400 (ค.ศ.857) มีผู้สำรวจพบหลักฐานต่างๆ ซึ่งจารึกเป็นอักษรขอมแล้วเรียงลำดับไว้ดังนี้:-

- จารึก พ.ศ. 1429 พบที่อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดอุบลราชธานี ภาษาสันสกฤต
- จารึกพบที่พะเนียด จังหวัดจันทบุรี จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1432 ภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต
- จารึกภาษาเขมรที่ศาลสูง จังหวัดลพบุรี จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ.1568
- จารึก พ.ศ. 1595 พบที่สถึกกักรม อำเภอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ภาษาสันสกฤต-เขมร
- จารึกที่กรอบประตูขุมมะเบียงคด ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 1655 กล่าวนามพระเจ้าธรณินธรวรมันที่ 2 (พ.ศ.1650-1656) ภาษาเขมร
- จารึกบนวัตถุสัมฤทธิ์ซึ่งทำขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ.1724-1761) ที่บริเวณเมืองพระรถ ตำบลโคกปึก อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
- จารึกภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรเขียนด้วยอักษรขอมโบราณ พบที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จารึกขึ้นใน พ.ศ. 1480 กล่าวพระนามของกษัตริย์แห่งศรีจนาศะหลายพระองค์ ซึ่งไม่ปรากฏในจารึกของอาณาจักรเขมรโบราณ
- จารึกที่ป้ออิกา เมืองเสมา จังหวัดนครราชสีมา จารึกด้วยอักษรอินเดียได้เป็นภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรเมื่อ พ.ศ. 1411 ได้กล่าวถึงการบริจาคทานของพระราชแห่งศรีจนาศะ
- จารึกดงแม่นางเมือง ที่จังหวัดนครสวรรค์ บันทึกด้วยภาษาบาลีและภาษาเขมร เมื่อ พ.ศ.1710 กล่าวถึงสิ่งสักการะที่พระเจ้าศรีธรรมโศก ถวายแด่พระสรีรธาตุของกรมเด็จพระเชษฐาธิราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 84-85)

เห็นได้ว่าจากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นไม่ว่าจะจารึกเป็นภาษาเขมรหรือภาษาบาลีสันสกฤตจะใช้อักษรขอมทั้งสิ้น เรื่องการนำอักษรขอมมาบันทึกเรื่องราวต่างๆ ในประเทศไทยนั้น สุรนันทน์ แก้วกลม (2523: 1) กล่าวยืนยันไว้ว่า อักษรขอมเป็นที่นิยมใช้ในหมู่ชาวไทยภาคกลางเพื่อบันทึกภาษา

บาลีและภาษาไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หลักฐานที่ปรากฏแสดงว่าชาวไทยภาคกลางเริ่มใช้อักษรบันทึกเรื่องราวครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.1905 และแม้ในปัจจุบันก็ยังไม่ได้เลิกใช้เด็ดขาดเพราะเมื่อมีการลงคาถาอาคม การลงเลขยันต์เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ก็ยังนิยมลงด้วยอักษรขอมอยู่

หลักฐานที่พบส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลีสันสกฤตแสดงให้เห็นว่าภาษาเขมรได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลีสันสกฤตเช่นกัน การยืมในยุคแรกเป็นการยืมภาษาสันสกฤต ส่วนภาษาบาลีเข้ามามีอิทธิพลในภาษาเขมรเมื่อประเทศกัมพูชารับเอาพุทธศานานิกายเถรวาทนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา (Naraset Pisitpanporn, 2002: 28)

คำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตใช้กันอย่างแพร่หลายในภาษาเขมรเพราะคนเขมรถือว่าภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาชั้นสูง (ศักดิ์สิทธิ์) ในศตวรรษที่ 16-17 ทั้งภาษาบาลีและสันสกฤตต่างก็เป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์และยังเป็นศัพท์ที่ใช้เรียกสิ่งของต่างๆ ทั่วไปอีกทั้งปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมเขมรเป็นจำนวนมาก (Jacob, 1993: 153)

เมื่อภาษาบาลีสันสกฤตได้รับการยอมรับแพร่หลายในประเทศกัมพูชา ประเทศไทยเองก็นับถือพระพุทธศานานิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน แต่การจะจารึกคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องคำสอนทางศาสนานั้นต้องอาศัยอักษรขอม ด้วยเหตุนี้การที่ภาษาไทยดำเนินตามอักขรวิธีของภาษาเขมรจึงทำให้ อิทธิพลของตัวอักษรขอมเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยออกเสียงคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต จาก ต เป็น ด เช่น

ตนฺตฺริณ	เป็น	ดนตรี
ตุลิต	เป็น	ตุลิต
ตุริย	เป็น	ตุริยะ
ตรุณ	เป็น	ตรุน
ฯลฯ		

และจาก ป เป็น บ เช่น

ปณฺทิต	เป็น	บันฑิต
ปฺุชา	เป็น	บุชา
ปริจฺจาค	เป็น	บริจาค
ปฺริปฺรุณ	เป็น	บริบูรณ์
ฯลฯ		

คำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีคำศัพท์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยอีกเป็นจำนวนมากที่ได้รับอิทธิพลจากอักษรขอม และจากอิทธิพลของอักษรขอมนี้ทำให้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตดังกล่าวคือ ต และ ป ในภาษาไทยออกเสียงได้ทั้ง ต และ ด ป และ บ

การออกเสียง ป เป็น บ และ ต เป็น ด ในคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต
ของภาษาไทยและภาษาเขมร

อักษร ฐ ในภาษาเขมรออกเสียงได้ทั้ง บ และ ป เมื่อใช้เขียนภาษาไทยจึงจะสับสนอ่านได้ ป และ บ (ธวัช ปุณโณทก, 2545: 130) ภายหลังมีการดัดแปลง ป “ฐ” ของอักษรขอมเป็น “ธ” เพื่อจะไม่ให้สับสน บ, ป ยังปะปนกันอยู่ กล่าวคือในการบันทึกคำไทยที่เขียนด้วย บ หรือ ป สามารถบันทึกด้วยรูปพยัญชนะ ฐ หรือ ฐ์ ทั้งสองรูป เช่น

ฐ	ฐ์	(ปี, ปี่)	‘ปี’
ธ	ธ์	(เบน, เป็น)	‘เป็น’

(สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 89)

อักษร ฏ ก็เป็นได้ทั้ง ต และ ด เช่น

ฏฺเฐ	‘ดอกไม้’
ฏฺณ	‘ดิเรนา’

ฯลฯ

(ธวัช ปุณโณทก, 2545: 119)

ภาษาไทยสามารถออกเสียงทั้งสองเสียงดังกล่าวข้างต้นคือ ต และ ป ได้เหมือนภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาใช้ในภาษาไทย กล่าวคือ ออกเสียง ต เป็น ต ตามเดิม เช่น

ตุลา	เป็น	ตุลา
ตริปิฎก	เป็น	ตริปิฎก
ตป	เป็น	ตบะ
เตโช	เป็น	เตโช

และออกเสียง ป เป็น ป ตามเดิม เช่น

ปญญา	เป็น	ปัญญา
ปุรภาศ	เป็น	ประภาศ
ปกติ	เป็น	ปกติ
ปฎิรูป	เป็น	ปฏิรูป

ความสับสนในอักษรขอมที่ว่าตัวอักษร ฐ สามารถออกเสียงได้ทั้ง ต และ ด และตัวอักษร ฐ ออกเสียงได้ทั้ง ป และ บ นั้นมีอิทธิพลต่อการออกเสียงคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ต และ ป ในภาษาไทยด้วย โดยในตารางข้างล่างนี้จะได้นำตัวอย่างคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยออกเสียง ต และ ป เป็น ต และ บ ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1

บาลีสันสกฤต	ความหมาย	เขมร	ไทย
ดารา (ป.,ส.)	น. ดาว, ดวงดาว	ดาว /daaraa/	ดาว, ดารา /daaraa/
ดิถี (ป.,ส.)	น. วันตามจันทรคติ เช่น ขึ้นค่ำ หนึ่ง แรม 2 ค่ำ	ดิถี /deʔthay/	ดิถี /diʔthii/
ดิรัจฉาน (ป.)	น. สัตว์เว้นจากมนุษย์ เช่น หมู หมา วัว ควาย	ดิรัจฉาน /deʔracchaan/	เดรัจฉาน /deeratchaan/
ตุรค (ป.,ส.)	น. ม้า (สัตว์ไปเร็ว)	ตุรณ /toʔraŋ/	ตุรคะ /duʔraʔkhaʔ/
ตุรีย (ป.)	น. เครื่องติดสติเป่า	ตุรียาณ /toʔriʔyaan/	ตุรียงค์ /duʔriʔyaan/
ตุลิต (ป.)	น. ชื่อสวรรค์ชั้นที่ 4 แห่งสวรรค์ 6 ชั้น มีท้าวสันตุลิตเป็นผู้นครอง	ตุลิต /dohset/	ตุลิต /duʔsit/
เดช (ป.) เดชสุ (ส.)	น. อำนาจ, ความร้อน, ไฟ	ไคฉะ /daec/	เดช /deec/
ตุล (ป.,ส.)	น. ตราขู, คันชั่ง	ตุล /dol/	ตุล /dun/
ติตฺติยะ (ป.) ติรฺติย (ส.)	น. นักบวชภายนอก พระพุทธศาสนาในอินเดีย สมัยพุทธกาล	ติรฺติย /deʔraʔthay/	เดียรฺติร์ /diaraʔthii/
ตนฺตริน (ส.)	น. คนตรี	ลิณ /dantray/	คนตรี /dontrii/
บัลฺลุก (ป.)	น. ผ้าที่พระภิกษุชักจากศพ หรือที่ทอดไว้หน้าศพ	บอลฺลุก /baksoʔkool/	บังลฺลุก /bangsuʔkun/
บริจฺจาค (ป.)	ก. สละให้, เสียสละ, น.การสละ, การให้, การแจก, ความเสียสละ	บริจฺจาค /baaraaccaak/	บริจาค /bʔʔriʔcaak/
บริปฺญน (ป.) บริปฺรุณ (ส.)	ก. ครบถ้วน, เต็มที่, เต็มเปี่ยม	บริบู /baareʔboo/	บริบูรณ์ /bʔʔriʔbuun/
บริวาร (ป.)	น. ผู้แวดล้อม, ผู้รับใช้ หรือผู้ห้อมล้อมติดตาม	บริธาร /baareʔple/	บริวาร /bʔʔriʔwaan/

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

บาลีสันสกฤต	ความหมาย	เขมร	ไทย
บริโภค (ป.)	ก. กิน, ใช้สิ้นเปลือง, ใช้อย	บริโภค /baareʔphook/	บริโภค /bɔɔʔriʔphook/
บริรุกข (ป.) บริรุกษ (ส.)	ก. ดูแล, รักษา, ปกครอง	บริรุก /baareʔreak/	บริรักษ์ /bɔɔʔriʔrak/
บริเวณ (ป.ส.)	น. พื้นที่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ เช่น บริเวณบ้าน บริเวณโบสถ์ ฯลฯ	บริเวณ /bareʔveen/	บริเวณ /bɔɔʔriʔween/
ปริสา (ป.) ปริษทุ (ส.)	น. หมู่, คณะ, บริษัท	ปริส /baareʔsat/	บริษัท /bɔɔʔriʔsat/
ปริสุทุธิ (ป.)	ว. แท้, ไม่มีอะไรเจือปน, หมดจดไม่มีตำหนิ	ปริสุ /baareʔsot/	บริสุทธิ์ /bɔɔʔriʔsut/
บริหาร (ป.ส.)	ก. ออกกำลัง, ดำเนินการ, จัดการ	บริหาร /baareʔhaa/	บริหาร /bɔɔʔriʔhaan/
ปนฺนิต (ป.ส.)	น. ผู้ทรงความรู้, ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์, ผู้สำเร็จการศึกษา	ปนฺนิต /bandh+ʔ/	บัณฑิต /bandit/
ปนฺนทก (ป.ส.)	น. กะเทย	ปนฺน /bandak/	บัณฑิต /bandʔ/
ปาลิ (ป.ส.)	น. ภาษาที่ใช้เป็นหลักในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท, คัมภีร์พระไตรปิฎก, พุทธพจน์	ปาลิ /baaləy/	บาลี /baalii/
ปาสก (ป.) ปาศค (ส.)	น. ลูกเต๋า, ลูกสกา, ไข่ว่าลูกบาศก์	ปาส /baaska/	บาศก์ /baat/
ปพพชชา (ป.)	น. บวช	ปพ /bappaccie/	บรรพชา /banphaʔchaa/
ปิตุ (ป.) ปิตุฤ (ส.)	น. พ่อ	ปิ /baydaa/	บิดา /bidaa/
บุคฺคค (ป.) บุคฺคค (ส.)	น. คน	บุคฺค /bokkʔal/	บุคคล /bukkhan/

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

บาลีสันสกฤต	ความหมาย	เขมร	ไทย
ปุตต (ป.) บุตร (ส.)	น. ลูก, ลูกชาย	บុตฺ /bot/	บุตร /but/
บุปผ (ป.) บุษป (ส.)	น. ดอกไม้	บุดฺฐา /bopphaa/	บุปผ /bupphaʔ/
บุพพ (ป.) บุรว (ส.)	ว. ก่อน, ที่แรก, เบื้องต้น, เบื้องหน้า	บุดฺฐ /boppeaʔ/	บุพ- /bup/
บุพพกम्म (ป.) บุรวกมฺม (ส.)	น. กรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน	บุดฺฐกมฺม /boppeaʔkam/	บุพพกรรม /bupphaʔkam/
บุญญ (ป.) บุญย (ส.)	น. การกระทำดีตามหลัก คำสอนในศาสนา, ความดี, คุณงามความดี	บอน /bon/	บุญ /bun/
บุรินท (ป.) บุรินทร (ส.)	น. เจ้าเมือง	บอนฺ /boʔrin/	บุรินทร์ /buʔrin/
บุรุษ (ป.) บุรุษ (ส.)	น. ผู้ชาย, เพศชาย, คู่กับสตรี	บอนฺ /boʔrah/	บุรุษ /buʔrut/
บุชา (ป.,ส.)	ก. แสดงความเคารพบุคคล หรือสิ่งที่มีศักดิ์ด้วยเครื่อง สักการะมีดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น	บูฉา /boocie/	บุชา /buuchaa/
บุรณ (ป.,ส.)	ว. เต็ม	บูรณนัต /booraʔnat/	บุรณ /buuraʔnaʔ/
บุรพา (ส.)	ว. ตะวันออก, เบื้องหน้า	บูตี /boo/	บุรพา /buuraʔphaa/
โบราณ (ป.) เปาราน (ส.)	ว. มีมาแล้วช้านาน, เก่าก่อน, เก่าแก่	บูรณาน /boʔraan/	โบราณ /booraan/
บุร (ป.)	น. เมือง	บูรี /boʔray/	บุรี /buʔrii/

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

บาลีสันสกฤต	ความหมาย	เขมร	ไทย
ปาดาล (ป.)	น. พื้นที่ใต้ระดับผิวดินลงไป, เรียกน้ำที่ล้นจากใต้ดินที่ลึกไม่ต่ำกว่า 10 เมตรว่า น้ำบาดาล, นาคพิภพ เป็นที่อยู่ของนาค	บาดาล /baadaa/	บาดาล /baadaan/
ปดุต (ป.) ปตร (ส.)	น. ภาชนะชนิดหนึ่ง สำหรับภิกษุ สามเณรใช้รับอาหารบิณฑบาต	บาตร /baat/	บาตร /baat/
ปาท (ป.,ส.)	น. ดิน, ราชาศัพทว่าพระบาท	บาธ /baat/	บาท /baat/
ปาตุกา (ป.,ส.)	น. รองเท้า	บาตุก /baatuk/	บาทูกา /baathu?kaa/
ปาป (ป.,ส.)	น. การกระทำความผิดหลักคำสอน หรือข้อห้ามในศาสนา	บาป /baap/	บาป /baap/
ปาปกุมม (ป.) ปาปกรุม (ส.)	น. บาป, การกระทำบาป	บาปคุม /baapa?kam/	บาปกรรม /baapkam/
ปารมี (ป.)	น. คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมา, บารมีที่ควรบำเพ็ญมีศีลทาน เป็นต้น	บาเรี /baarea?may/	บารมี /baara?mii/

อุปสรร

จากการศึกษาข้อมูลดังได้นำมาแสดงไว้ในตารางดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ภาษาไทยรับมาและออกเสียงเป็น ด และ บ นั้นรับผ่านจากภาษาเขมรหาได้รับจากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรง ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่าภาษาไทยรับอักษรขอม ฦ และ ย มาใช้ในจารึกคัมภีร์และวรรณกรรมต่างๆมาตั้งแต่ครั้งอดีตทำให้คนไทยนำอักษรขอม ฦ และ ย มาเทียบกับอักษรไทย ด และ บ และออกเสียงเป็น ด และ บ โดยปริยาย ส่วนคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยบางคำที่ออกเสียงเป็น ต และ ป นั้นเป็นเพราะว่าระบบเสียงภาษาไทยมีเสียง ต และ ป ด้วยเช่นกันจึงทำให้สามารถรักษาเสียงเดิมตามอย่างการออกเสียงคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตในคำเหล่านั้นได้ครบถ้วน คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ภาษาไทยออกเสียงเป็น ต และ ป จึงเป็นคำที่ภาษาไทยรับจากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรง

บรรณานุกรม

- กำชัย ทองหล่อ. 2541. **หลักภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1977).
- อวัช ปุณโณทก. 2545. **วิวัฒนาการภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต. 2513. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 2546. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราตรี อันวาทสร. 2548. **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิสันต์ กฏแก้ว. ม.ป.ป. **ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2548. **ภาษาไทยมาจากไหน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุรณี แก้วกลม. 2526. **อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย**. (นครปฐม): ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Jacob, Judith M. 1993. "Sanskrit Loanwords in Pre-Angkor Khmer". In David A. Smyth, editor. **Cambodian Linguistics, Literature and History: Collected Articles**. London: School of Oriental and African Studies, University of London.
- Naraset Pisitpanporn. 2002. "Variation in Khmer as spoken in Phnom Penh." Ph.D. (Dissertation), La Trobe University.
- Headley, Robert K, Jr. 1977. **Cambodian-English Dictionary**. Volume I. Washington: The Catholic University of America Press.